

Klarspråks- bulletinen.

2006 | 1

FRÅN
SPRÅKRÅDET

Optimistisk beskäftighet!

Det finns många goda argument att arbeta med klarspråk. Vinsterna för demokratin, rättssäkerheten och ekonomin brukar med all rätt anföras. För den som är verksam i stat, kommun eller landsting finns dock enklare och bättre skäl: riksdagen har bestämt det.

Den 7 december 2005 beslutade riksdagen om fyra övergripande mål för den svenska språkpolitiken. Ta dem till nyårsläxa; den som vill ge tyngd åt språkvård har viss nytta av att kunna dem utantill:

- Svenska ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara värdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Naturligtvis ger i första hand mål nummer tre stöd och riktlinjer för

klarspraksarbetet. Men också de andra målen har relevans. Den myndighet som till äventyrs bara publicerar rapporter på engelska avviker från det första målet. Och den myndighet som saknar information på minoritetsspråk och stora invandrarpråk befinner sig långt från det fjärde målet.

Allmänna målformuleringar förändrar inte mycket. Det behövs praktiskt arbete. Därför följdes också riksdagsbeslutet upp med en omorganiserad språkmyndighet från 1 juli 2006, Institutet för språk och folkminnen. Den myndigheten har i sin tur en stor avdelning för språkvård, Språkrådet, som ligger i Stockholm. Språkrådet kan också beskrivas som en sammanslagning av gamla Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden, Klarspraksgruppen i Regeringskansliet och lite till (se webbplatsen www.sprakradet.se). Och därför läser du nu en något annorlunda Klarspraksbulletin, inte redigerad på Justitiedepartementet utan på Språkrådet.

Den nya organisationen innebär inte några stora omvälvningar. I stort sett samma personer arbetar med klarspråk; på webbplatsen och i olika skrifter finner man samma idéer, råd och anvisningar som tidigare. Resurserna har inte ökat påfallande. Men giftermålet mellan klarspråkvårdarna och gamla Svenska språknämndens språkvårdare innebär faktiskt något större slagkraft och handlingsfrihet. Det bör märkas så småningom.

Tveklöst utförs dock det viktigaste

Olle Josephson

klarspraksarbetet av dem som dagligen skriver, sammanträder och tänker ute på myndigheter av alla de slag. De ska formulera sig "värdad, enkelt och begripligt", och leva upp till den grundläggande principen om mottagaranpassning.

Dessa klarspraksinfanteribataljoner har också – liksom alla frontsoldater – den mödosammaste tillvaron. Det är ont om tid, språkvårdens plats ifrågasätts ibland, och det kan paradoxalt nog kännas ensamt, fast alla har samma problem. Språkrådet ska därför främst av allt stödja. Nätverk, nätkontakter, samordningsinitiativ och en beredskap att alltid informera och ställa upp för diskussion ska präglade vårt klarspraksarbete. Troligen också en dos optimistisk beskäftighet – som i ovanstående rader.

*Olle Josephson
chef för Språkrådet*

Den myndighet som till äventyrs bara publicerar rapporter på engelska avviker från de mål riksdagen satt upp.

KLARSPRÅKSARBETET GÅR VIDARE I SPRÅKRÅDETS REGI

2006

Klarspråksverksamheten till Språkrådet

2005

Mål för svensk språkpolitik

2002

"Mål i mun – förslag till handlingsprogram för svenska språket"

2001

"På väg mot ett bättre myndighetsspråk"

1999

"Språk och struktur i domar och beslut"

1998

"Svenskan i EU"

1993

Klarspråksgruppen tillsätts

1991

"Myndigheternas skrivregler"

1985

"Klarspråk – en grund för god offentlig service"

1983

Språkvårdsutredningen

1978

Språkkonsultlinjen

1977

"Att skriva bättre offentlig svenska"

1967

Riktlinjer för lagspråk

Klarspråksgruppen finns inte mer. Klarspråksarbetet fortsätter dock. På Språkrådet arbetar ett tiotal språkvårdare med svenska, finska, romani chib och teckenspråk. Två av dessa arbetar med klarspråksfrågor.

● ● Vilket stöd kan vi på Språkrådet ge den offentliga förvaltningen? Vi fortsätter arbetet på ungefär samma sätt som när Klarspråksgruppen fanns på Justitiedepartementet, d.v.s. vi

- stöder och inspirerar myndigheternas klarspråksarbete
- ger ut Klarspråksbulletinen med fyra nummer per år
- anordnar seminarier och konferenser
- delar ut priset Klarspråkskristallen (våren 2007 blir det dock ingen Kristallprisutdelning; vi hoppar över ett år och delar ut kristallen våren 2008 nästa gång)
- bygger ut Klarspråkstestet med ett test även för rapporter (nuvarande test är inriktat på beslutstexter)
- uppdaterar och bygger ut kontaktnätet (det finns kontaktpersoner i klarspråksfrågor på en rad statliga myndigheter)
- deltar i olika nätverk och konferenser.
- satsar på uppsökande verksamhet (vilket är en ny uppgift).

I och med sammanslagningen betjänar Språkrådets språkrådgivning också klarspråksarbetet. Rådgivningen är öppen måndag–fredag kl. 9–12. Telefon: 08-442 42 10. E-post: <sprakfragor@sprakradet.se>.

Men om allt ska fortsätta på ungefär samma sätt som förut, varför flyttades klarspråkverksamheten?

Arbetsgruppen Klarspråksgruppen inrättades av regeringen 1993. Tanken var att Svenska språknämnden skulle få i uppdrag att samordna myndighetsspråkvården och att arbetsgruppen skulle stödja nämnden i det arbetet. Men något avtal med Språknämnden kom inte till stånd.

Klarspråksgruppen fick därför tills vidare fortsätta arbetet med att "främja språkvård hos myndigheter". I betänkandet "Mål i mun" (SOU 2002:27) föreslås att den centrala, statligt finansierade språkvården samordnas och organiseras i myndighetsform. Detta har nu genomförts i och med att Språkrådet skapades.

En rådgivande nämnd, som ska ersätta den gamla Klarspråksgruppen, kommer att tillsättas inom kort. Nämnden ska ge tyngd och legitimitet åt arbetet, peka ut viktiga behov och dra upp strategiska riktlinjer för verksamheten. Den ska stödja oss i vårt arbete med att nå det språkpolitiska målet: att "den offentliga svenskan ska vara värdad, enkel och begriplig".

*Eva Olovsson
klarspråksansvarig
Språkrådet*

Bild: Robert Nyberg.

Nordisk klarspråkskonferens

Godt sprog er klart sprog var rubriken på den klarspråkskonferens som Dansk Sprog­nævn och Nordens språkråd anordnade i Gilleleje på Sjælland i november. Temat var kommunernas språk­arbete. Detta var den fjärde nordiska klarspråkskonferensen i ordningen; de har arrangerats vartannat år sedan 1998.

Kerstin Lundin
föreläste.

● ● I Sverige har vi arbetat länge med klarspråk, likaså i Finland, medan Norge och Danmark inte har så lång erfarenhet.

Språkvetare, språkkonsulter och kommunrepresentanter föreläste om teoretiska rön och redovisade praktiska erfarenheter av klarspråksarbete.

Sabine Kirchmeier-Andersen, direktör för Dansk Sprognævn, diskuterade i sin föreläsning ”När hurraräb­ne har lagt sig” på vilka sätt man kan stödja klarspråksarbetet i vardagen.

Hon diskuterade vad språkpolitik syftar till och presenterade ett konkret exempel: Nordeas språkpolitik med skrivregler och en mängd andra regler för verksamheten, som kanske kan tjäna som ett exempel på framgångsrikt klarspråksarbete.

Kerstin Lundin, språkkonsult från Sverige, föreläste om sina erfarenheter av klarspråksarbete i svenska kommuner.

Eva Olovsson

Klarspråk är mer än klart språk

● ● Klarspråk i myndigheters texter handlar om mycket mer än begripliga ord och enkelt byggda meningar. Först och främst gäller det att försöka skriva utifrån läsarnas perspektiv, att förstå vilken information läsarna behöver och hur de vill ha den presenterad. Det framgick tydligt på klarspråkskonferensen i Gilleleje.

I många svenska kommuner har man länge varit medveten om vad ett effektivt klarspråksarbete innebär. Flera kommuner har drivit ambitiösa språkvårdsprojekt och några av dem har till och med blivit belönade med Klarspråkskristallen. Många kommuner har arbetat i mindre skala men med goda resultat.

En central del i kommunernas klarspråksarbete är att ta fram bra mallar

för beslutsunderlagen, nämndprotokollen och besluten. Att göra kommunens webbplats informativ och funktionell ligger i tiden. En texttyp som alltför många kommuner börjar uppmärksamma är utredningar i sociala ärenden och biståndsbedömningar. Sådana utredningar berör ofta känsliga inslag i människors liv och kan vara svåra att skriva så att de klarlägger utan att sära eller banalisera.

Några förutsättningar för ett lyckat språk­arbete framhölls av flera talare: Språk­arbete måste få ta tid. Det ska planeras och drivas långsiktigt. Och cheferna måste stötta arbetet, ju mer engagerat, desto bättre.

Kerstin Lundin
språkkonsult i svenska

Språkfrågan

STADSGLES ELLER STADSSPRET?

Det kom en fråga till Språkrådet om vad man ska kalla *urban sprawl* för på svenska.

Med *urban sprawl* avses okontrollerad och oplanerad tillväxt av förorter. Det får till följd att stadskärnan töms på liv och aktivitet genom att en stor del av servicen flyttar ut till förorterna. Verbet *sprawl* betyder ’ohämmat bre ut sig’, ’spreta åt alla håll’. Det är alltså något negativt, och därför behövs ett svenskt uttryck med negativ klang. Det uttryck som hittills har använts är (*okontrollerad*) *stadsutbredning* och *stadsutglesning*.

Det här var en viktig fråga, insåg vi, och vi konfererade med andra språkvårdare om detta. Vi kom fram till att *okontrollerad stadsutbredning* är bra men lite långt. *Stadsutglesning* går bra men gärna lite kortare i form av *stadsglesning* eller varför inte

helt djärvt *stadsgles*. I Dagens Nyheter föreslogs lika djärvt *stadsspret*. Ännu har inte språkbruket stabiliserats, men alla dessa förslag är möjliga ord att välja mellan. (Förslaget *förtorisering* bedömdes som slagkraftigt fast mer passande för fenomenet att fritidsområden omvandlas till förorter.)

Birgitta Lindgren
Språkrådet

Nyheter

SVAR PÅ SPRÅKFRÅGOR

Nu kan man också läsa en del av de frågor och svar som hörts i radioprogrammet Språket i en ny bok *Språket* med underrubriken *Svenska folkets frågor till radioprogrammet Språket* (Norstedts Akademiska Förlag 2006). Lars-Gunnar Andersson, ständigt expertkommentator, och Anna Lena Ringarp, programledare, har valt ut 400 lyssnarfrågor med svar av de ca 40 000 frågor som kommit in till redaktionen under de snart tio år som programmet Språket gått i P1.

Innehållet är inte sorterat efter de traditionella språkliga ämnesområdena uttal, grammatik, lexikon och dylikt, vilket är det vanliga i böcker av det här slaget. Författarna har i stället valt, som de formulerar det, "att hitta ett flöde som mer liknar programmets". Exempel på kapitelrubriker är bl.a. "Människor emellan", ett kapitel med frågor som rör språkanvändning i kommunikation. En sådan fråga är t.ex. den med vilka fraser man ska avsluta ett brev. Hur informellt är det att avsluta ett brev med "Kram, NN"? Vidare finns kapitelrubriker som "Var finns logiken?", "Ordning efterlyses". Här behandlas frågor om konsekvens och klarhet.

Frågor om orden och deras ursprung hittar man t.ex. under kapitelrubrikerna "Finns ordet?", "Den rätta betydelsen" och "Varifrån kommer det?". Problem med uttal och böjning tas givetvis också upp i boken och då under mer genomskinliga kapitelrubriker som "Det rätta uttalet" och "Böjning åt olika håll". Här hittar man svar på mer traditionella språkfrågor som t.ex. de om verbformerna

har växt och *har vuxit* är jämbördiga och om det går att använda pluralformerna *metrar* och *minutrar*.

Breven med språkfrågorna har kommit från hela det svenska språkområdet. Bland brevskrivarna är alla åldersgrupper och samhällsgrupper representerade. Frågorna, så som de står i boken, är utdrag ur originalbrev. Detsamma gäller för svaren. De är i regel de svar som gavs i radioprogrammen. Det gör att texterna i boken är konkreta och lättlästa. Boken har genomgående en positiv och vänlig ton. Den genomsyras av en varm och kärleksfull inställning till svenskan i alla dess yttringar.

Erika Lyly
Språkrådet

NY SMÅSKRIFT FRÅN SPRÅKRÅDET

Mängden texter i samhället har ökat explosionsartat de senaste decennierna. I allt fler yrken måste man också ta mer eget ansvar för skriftlig produktion i samband med att man planerar sitt arbete. Men när, var och hur skriver vi i dagens arbetsliv? Skriver även fordonsmekaniker och IT-supportspecialister?

I en ny småskrift från Språkrådet, *En arbetsdag i skriftsamhället. Ett etnografiskt perspektiv på skriftanvändning i vanliga yrken*, visar docent Anna-Malin Karlsson hur, när och varför några yrkesgrupper, som traditionellt inte har ansetts skriftspråksbundna, läser och skriver i den dagliga kommunikationen på arbetsplatsen. Det är t.ex. butiksbiträden som skriver skyltar, byggarbetare som orienterar sig på ritningar, lastbilschaufförer som fyller i fraktsedlar och undersköterskor som dokumenterar i journaler.

Dessutom lyfts nya och viktiga infallsvinklar på skriftens och skribentens roll i dagens

arbetsliv fram. Den nya skriftkompetensen i dagens arbetsliv handlar mycket om att använda skrift för att kunna arbeta självständigt, men den handlar också

om att söka information i texter och att tolka om dem så att informationen passar med de egna arbetsuppgifterna.

Skriften är en populärt skriven forsk-

ningsrapport som riktar sig till exempelvis personalutbildare, fackligt verksamma, språkforskare och sociologer. Den kan beställas från Språkrådet och priset är 160 kronor (frakt tillkommer).

Gunlög Sundberg
Språkrådet

Du kan hitta våra böcker i bokhandeln. Du kan också köpa dem direkt från oss. Beställ dem via <expedition@sprakradet.se>, per telefon 08-442 42 00 eller per fax 08-442 42 15. Besök vår webbplats <www.sprakradet.se> för information om alla våra böcker och skrifter.

Klarspråksbulletinen.

Ett informationsblad från Språkrådet
Box 20057, 104 60 Stockholm
Ansvarig utgivare: Olle Josephson
Redaktör: Eva Olovsson
Tfn direkt: 08-442 42 12
Fax 08-442 42 15
E-post: klarsprak@sprakradet.se
Webbplats: www.sprakradet.se
Tryck: Katarina tryck AB.